

Ахсаанна интегрированной дьайымал кэнспиэгэ, улахан бөлөх .

«Уп-харчы дойдутун сэгэтэн көрөбүт»

ДьяконоваПарасковьяАлексеевна

Кэбээйи улууьуныай Тыайа нэбилиэгин

21№ «Кэнчээри» ууйаан иитээччитэ.

Темата: « Уп-харчы дойдутун сэгэтэн көрөбүт»

Сыала: О5о5о оонньуу көмөтунэн уп- харчы туьунан өйдөбулу биэри: «Харчы», «манньыат», «банкнот» , «пластиковай карта» өйдөбуллэрин арыыйы,аныгы харчылар тас көруннэрин кытта билибиннэри.

Уөрэтэр соруктар:

- Экономическай терминнар көмөлөрүнэн о5о тылын саппааьын ханатыы;
- О5о бэйэтин санаатын этинэр, ырытар , тэнниир дьобурун олобуруду.
- Бэйэ- бэйэни кытта бодоруьарга, биир санаа5а кэлэргэ уөрэтии;
- Чинчийии көмөтунэн кумаа5ы уонна металл уратыларын быьаарыы;

Иитэр соруктар:

- Харчыга харыс, чиэбинэй, чугас дьонугар сизрдээх- истин буолууга,бэйэ- бэйэ5э көмөлөсуйуугэ иитии.

Сайыннарар соруктар:

- Ментальной математика көмөтунэн толкуйдуур дьобурун,билиэн- көруон ба5атын, өйун- санаатын, бол5омтолоох буолуутун, өйгө тутар дьобурун сайыннарыы

Туттуллар матырыйаал: Манньыаттар, банкноттар ,пластиковай карталар, хас биирдии о5о5о А4 кумаа5ы,абакус, копилкалар, уулаах таас, кыптыый.

Тар5атар матырыйаал: 1-5 дылы сыыппара –жетоннар, массыына,былаачыйа трафаретара.

Кордорор матырыйаал: «Дохуот» уонна «Ороскуот», «Ателье», «Автомастерской» презентация, терминал макета

Дьайымал барыыта:

Кириитэ: Утуо кунунэн о5олор! Бугун биьихэ ыалдыт бө5ө кэлбит. Ыалдыттарбытын кытта дорооболоьуо5ун! Сизр быьытынан кинилэр биьихэ кэьиилээх кэлбиттэр. *(Ыалдыттар хоруобка биэрэллэр)*

Иитээчи: Бу хоруопка иьигэр туох баара буолуой? О5олоор таайын эрэ.Боппуруостарда биэрин. Мин эппиэтиэм. *(О5олор боппуруос биэрэллэр).*

Оџолор: Тыынар, кытаанах, сымнаџас, туох материалтан оноџуллубутуй?...

Оџолор: Копилка.

Иитээччи: Саамай соп .Копилка оџолоор туохха нааданый?

Оџолор: Харчы мунньарга.

Сурун чааџа

Иитээччи: Мин наџаа билиэхпин баџардым, дьон тоџо харчыны мунньарын уонна туохха харчыны наадатын?

Тыл оонньуута “Биџиэхэ харчы туохха нааданый?”

Иитээччи: Бары тоџуруччу турдубут, бу копилканы бэйэ-бэйэџэ бэрсэбит уонна харчы биџиэхэ туохха наадатын этэн иџэбит.(*Ас атыылаџарга, массыына ыларга, танас ыларга, оонньуурга...*).

Иитээччи: Маладьыастар, эџиэхэ дьџэ кэргэн убун-харчытын (бюджетын) туттарыахха соп эбит диэн санааџа кэллим. Мин эџиэхэ билигин дьџэ кэргэн убэ- харчыта (бюжета) диэни сиџилии кэпсэџим , быџаарыаџым. Оџолоор, этин эрэ, эџиги тороппуттэргит харчыны хантан ылалларый?

Оџолор: Тороппуттэр улэлээн ылаллар.

Иитээччи:Оччого тороппуттэрбит улэлээн ылбыт харчылара туох диэн буоларый? Биџиги тороппуттэрбит улэлээн ылбыт харчылара-хамнас диэн буолар.Оссо биџигини кытта биир дьџиџэ кимнээх олороллоруй?

Оџолор: Биџиги эџээлэрбит, эџээлэрбит, эџийдэрбит....

Иитээччи:Кинилэр харчы ылаллар дуо? Эџээлэргэ, эџээлэргэ государство пенсия төлуур. Бу эмиэ харчы. Онтон эџиэхэ ,оскуолаџа уорэнэр бииргэ төрөөбуттэргитигэр пособие диэн төлөнөр- бу эмиэ харчы, оскуоланы бүтэрэн куоракка уорэнэ барбыт бииргэ төрөөбуттэргит – стипендия диэни ылаллар. Онон , оџолоор хамнас, пенсия, пособие уонна стипендия бу барыта дьџэ кэргэн убэ буолар.

Эџиги бугун дьарыкка эмиэ сөптөөх эппиэкин иџин харчы ылыаххыт, ол аата хамнастаныаххыт.

Иитээччи: Харчыны оџолор биџиги ханна угабытый? (Копилкаџа, пластикавай картаџа, кошелекка). Бугун биџиги эмиэ харчы олоруохтээхпит, оччоџо харчыбытын ханна угабыт?(Оџолор эппиэттэрэ)

Бугун биџиэхэ кошелек наада эбит дии. Билигин биџиги кошелек оноруоохпут.

(А4 кумааџыттан кошелек оноруу)

Иитээччи:Билигин эппитим курдук эџиги улэџит саџаланар. Болџойобут.Дьџэ кэргэн убэ –харчыта диэн тугун биллигит.

Бастагы соруудабы истэбит.Практической соруудах “Бьиз кэргэн убун-харчытын аах” Дьиз кэргэн убун аабабыт , ментально суотуугут ,эпиэтин жетонунан көрдөрөбүт.

А5ам хамнаа 3 солкуобай, ийэм хамнаа 2 солкуобай, эьэм пенсията 2 солкуобай.

Боппуруос:Дьиз кэргэн убэ-харчыта хас солкуобай буолла?

(Оболоор эппиэттэрин жетонунан көрдөрөллөр).Билигин мин боппуруоспар толору эппиэти биэрэбит. (Иитээччи манньят биэрэр)

Иккис соруудагы истэбит: Сыанньыктаах маллары коробут. Ханнык табаар ыарахан дии саныгыт? Тобо?

Физминутка “Бары бииргэ”

Иитээччи: Икки соруудабы ситиьиилээхтик толордугут. Билигин миэхэ этин эрэ аан бастаан тимир харчы уөскээбитэ дуу, кумаабы харчы уөскээбитэ дуу.?

Оболоор: Тимир харчы.

Иитээччи: Сөп, тимир харчы уөскээбит эбит. Тимир харчыны атыннык туох диэн аатыбытыт? Манньят,онтон кумаагы харчыны купюра диибит.Дьэ , оболоор эьиги манньяты илдэ сылдьаргытын сөбулуугут дуу, купюраны дуу? Ханнык харчы ордугун чинчийи комотунэн быьаарарга эьигини эконом лабораторияга ынырабын. Оболоор төгуруччу турдубут. Лабораторияга кэллибит- ханнык көмүс быраабылалар баалларыт?

Хатылыбыт.Биьиги манна тугу чинчийэ, быьаара кэллибитит?

Оболоор: Ханнык харчы илдэ сылдьарга ордугун.

Иитээччи: Сөп. Сабалаатыбыт. Чинчийилэрбит тумугун бу карталарга туруоран иьиэхпит. Учугэй буоллабына эьии бэлиэтин, куьабан буоллабына кобурэтии бэлиэтин. Сөбулэьэьит дуо?

1. Чинчийи- Ханнык харчы имиллэрий?
2. Чинчийи-Ханнык харчы тургэнник илийэрий?
3. Чинчийи-Ханнык харчы ыйааьына ыараханыт?
4. Чинчийи-Ханнык харчыны укта сылдьар ордугуй?

Иитээччи:карталары көрдубут ханнык харчы кьайда.

Оболоор: Иккиэн тэннэр.

Иитээччи: Чинчийи тумугунэн оччоьо оболоор туох диэн тумуккэ кэллибит?

Оболоор: Иккиэн наадалар.

Иитээччи: Учугэй улэьит иьин оссо биирдии солкуобай биэрэбин.

Ооньуу «Ситэрэн биэр»

Манньят төгурук- купюра туөрт муннук

Купюра кумаабы- манньят тимир

Манньят тыаьыыр-купюра тыаьаабат

Манньят ыарахан- купюра-чэпчэки.

- Маладьыастар эппиэкиит иьин биирдии солкуобай толубун. Оболоор эьигиттэн бу соруудахха ким эрэ элбэх харчыны ылла, сорххут аьыйах. Тоьо?

- Харчыны оболор улэлээн ылабыт. Улэ эмиэ араас буолар. Ол иьин толобур, ол аата хамнас эмиэ элбэх- абыях буолуон соп. Улэ иьин төлөбур улэьиттэн эмиэ тутуруктаах. Улэьит тоьо тургэнник, хаачыстыбалаахтык, сөпкө онороруттан. Билигин бары улэлии барабыт. Бары экранна болџомтобутун уурдубут. Бу ханна кэллибит. Сөп кыргыттар ательеџа улэлиэххит, уолаттар автомастерскойга. (Трафареттарынан улэ)

- Оболор ательеџа кимнээх улэлииллэрий, тугу тигэллэрий?

-Онтон автомастерскойга кимнээх улэлииллэрий?

Түмүк-практической улэ

Иитээчи: Билигин тоьо хамнас аахсыбыккытын аабынабыт. Бу аата эьиги бугун харчы киллэриннигит билиигитин кордорон. Атыннык эттэхпитинэ –дохуоттанныгыт.

Билигин бары мабаьыинна барабыт. Уочаратыбыт.

Оруоллаах ооньуу «Мабаьыинна бардыбыт»

Иитээчи: Атыыластыбыт ол аата биьиги оболор , харчыбытын тутуннубут, ороскуоттанныбыт.

Иитээчи: Бугун дьарыкка кыттыбыккыт иьин махтал. Аныгыс корсуоххэ дылы.